Die Konferenz der Vögel

Farid ad-Din Attar · منطق الطير

Eine zweisprachige Studienauswahl

93 Doppelverse aus zwölf Stationen

Persisch · Deutsch

Zur Ausgabe

Diese Auswahl folgt dem Aufbau des *Mantiq al-Tayr*: der Rahmen (die Feder des Simurgh, die Frage der Vögel, die Antwort des Wiedehopfs), die sieben Täler, die Offenbarung der dreißig Vögel und der Epilog des Dichters. Der persische Text stammt aus der digitalen Ganjoor-Ausgabe (gemeinfrei). Die deutsche Übertragung ist eine neue Studienübersetzung, keine veröffentlichte literarische Übersetzung; sie sucht die Genauigkeit vor dem Klang. Die Auswahl ist als Lesetext für eine interaktive, mehrsprachige Leseausgabe gedacht und lässt sich aus dem vollständigen persischen Text erweitern.

Die Erzählung vom Simurgh

ابتدای کار سیمرغ ای عجب / جلوه‌گر بگذشت بر چین نیم‌شب

Am Anbeginn des Simurgh — o Wunder — zog ein Glanz um Mitternacht über China.

در میان چین فتاد از وی پری / لاجرم پُرشور شد هر کشوری

Eine seiner Federn fiel mitten in China nieder; darum geriet jedes Land in Aufruhr.

هر کسی نقشی از آن پَر برگرفت / هر که دید آن نقش کاری درگرفت

Jeder nahm ein Bild von jener Feder; wer dies Bild sah, begann ein Werk.

آن پَر اکنون در نگارستان چین‌ست / اطلبو العلم و لو بالصین ازین‌ست

Jene Feder ist jetzt in Chinas Bilderhalle; 'Sucht das Wissen, und wäre es in China' rührt daher.

گر نگشتی نقش پر او عیان / این همه غوغا نبودی در جهان

Wäre das Bild seiner Feder nicht offenbar geworden, gäbe es all diesen Lärm nicht in der Welt.

این همه آثار صنع از فر اوست / جمله انمودار نقش پر اوست

Alle diese Spuren des Schaffens sind von seinem Glanz; alle sind der Abdruck seiner Feder.

چون نه سر پیداست وصفش را نه بن / نیست لایق بیش از این گفتن سخن

Weil weder Haupt noch Grund seiner Beschreibung erscheint, ziemt es sich nicht, mehr als dies zu sagen.

هر که اکنون از شما مَرد رهید / سر به راه آرید و پا اندر نهید

Wer von euch jetzt ein freier Mann ist, neige das Haupt dem Weg und setze den Fuß hinein.

Die Frage der Vögel

جملهٔ مرغان چو بشنیدند حال / سر به سر کردند از هدهد سؤال

Als alle Vögel dies vernahmen, fragten sie allesamt den Wiedehopf.

کای سبق بُرده ز ما در ره‌بری / ختم کرده بهتری و مهتری

'O du, der du uns an Führung übertrafst und Vortrefflichkeit und Herrschaft besiegelst,

ما همه مشتی ضعیف و ناتوان / بی‌پر و بی‌بال، نه تن، نه توان

wir sind alle ein Häuflein, schwach und ohnmächtig, ohne Feder und Flügel, weder Leib noch Kraft.

کی رسیم آخر به سیمرغ رفیع؟ / گر رسد از ما کسی، باشد بدیع

Wie sollen wir je zum erhabenen Simurgh gelangen? Erreicht einer von uns ihn, so ist es ein Wunder.

نسبت ما چیست با او؟ بازگوی / زآنک نتوان شد به عمیا رازجوی

Was ist unsere Beziehung zu ihm? Sag es, denn man kann das Geheimnis nicht blind suchen.

گر میان ما و او نسبت بُدی / هر یکی را سوی او رغبت بُدی

Gäbe es zwischen uns und ihm eine Beziehung, so hätte jeder von uns Sehnsucht nach ihm.

او سلیمان‌ست و ما موری گدا / درنگر کو از کجا، ما از کجا

Er ist Salomo, und wir sind eine bettelnde Ameise; sieh: wo ist er, und wo sind wir?

Der Wiedehopf antwortet

هدهد رهبر چنین گفت آن زمان / کانک عاشق شد نه اندیشد ز جان

Der Wiedehopf, der Führer, sprach damals: 'Wer ein Liebender wird, denkt nicht an die Seele.'

چون به ترک جان بگوید عاشقی / خواه زاهد باش خواهی فاسقی

Da der Liebende seiner Seele entsagt, sei du Asket oder sei du Sünder.

چون دل تو دشمن جان آمده‌ست / جان برافشان ره به پایان آمده‌ست

Da dein Herz der Seele feind geworden ist, streue die Seele hin — der Weg ist ans Ende gelangt.

سدِ ره جانست، جان ایثار کن / پس برافکن دیده و دیدار کن

Die Seele ist die Schranke des Weges; opfere die Seele, dann wirf das Auge ab und schaue.

گر ترا گویند از ایمان برآی / ور خطاب آید ترا کز جان برآی

Sagt man dir: 'Tritt aus dem Glauben heraus', oder ergeht an dich: 'Tritt aus der Seele heraus' —

تو که باشی، این و آن را برفشان / ترک ایمان گیر و جان را برفشان

wer bist du? Schüttle dies und das ab; nimm Abschied vom Glauben und streue die Seele hin.

بعد از آن مردی شوی این کار را / مرد باید اینچنین اسرار را

Danach wirst du ein Mann für dieses Werk; solche Geheimnisse brauchen einen Mann.

پای درنه همچو مردان و مترس / درگذار از کفر و ایمان و مترس

Setze den Fuß wie Männer und fürchte nicht; geh über Unglauben und Glauben hinaus und fürchte nicht.

چند ترسی، دست از طفلی بدار / بازشو چون شیرمردان پیش کار

Wie lange noch fürchtest du? Laß die Kinderei; öffne dich wie Löwenmänner vor dem Werk.

گر ترا صد عقبه ناگاه اوفتد / باک نبود چون درین راه اوفتد

Wenn dich plötzlich hundert Pässe überfallen, fürchte nichts, da sie auf diesem Weg liegen.

VADI-TALAB/SH1

Das Tal des Suchens

چون فرو آیی به وادی طلب / پیشت آید هر زمانی صدتعب

Wenn du ins Tal des Suchens hinabsteigst, begegnen dir jeden Augenblick hundert Mühen.

صد بلا در هر نفس اینجا بود / طوطی گردون، مگس اینجا بود

Hundert Plagen sind hier in jedem Atemzug; der Papagei der Sphären ist hier eine Fliege.

جد و جهد اینجات باید سال‌ها / زآن که اینجا قلب گردد حال‌ها

Jahre des Ringens sind hier vonnöten, denn hier werden Zustände umgestürzt.

ملک اینجا بایدت انداختن / ملک اینجا بایدت در باختن

Hier mußt du das Reich von dir werfen; hier mußt du das Reich verspielen.

در میان خونت باید آمدن / وز همه بیرونت باید آمدن

Du mußt mitten in dein Blut treten und aus allem herauskommen.

VADI-ESHGH/SH1

Das Tal der Liebe

بعد ازین وادی عشق آید پدید / غرق آتش شد کسی کانجا رسید

Danach erscheint das Tal der Liebe; wer dorthin gelangt, versinkt im Feuer.

کس درین وادی به جز آتش مباد / وانک آتش نیست عیشش خوش مباد

Niemand sei in diesem Tal außer Feuer; und wer nicht Feuer ist, dem sei das Leben nicht süß.

عاشق آن باشد که چون آتش بود / گرم رو سوزنده و سرکش بود

Der Liebende ist, wer wie das Feuer ist: heiß gehend, brennend und aufsässig.

عاقبت اندیش نبود یک زمان / در کشد خوش خوش بر آتش صد جهان

Er bedenkt nicht den Ausgang einen Augenblick; sachte, sachte zieht er hundert Welten ins Feuer.

لحظه‌ای نه کافری داند نه دین / ذره‌ای نه شک شناسد نه یقین

Einen Augenblick kennt er weder Unglauben noch Glauben; ein Atom lang kennt er weder Zweifel noch Gewißheit.

Das Tal der Erkenntnis

بعد از آن بنمایدت پیش نظر / معرفت را وادیی بی پا و سر

Danach zeigt sich deinen Augen ein Tal der Erkenntnis ohne Fuß und Haupt.

هیچ کس نبود که او این جایگاه / مختلف گردد ز بسیاری راه

Es gibt niemanden, der an diesem Ort nicht durch die Menge der Wege gespalten wird.

هیچ ره دروی نه هم آن دیگرست / سالک تن، سالک جان، دیگرست

Kein Weg dort ist wie der andere; der Sucher des Leibes und der Sucher der Seele sind verschieden.

باز جان و تن ز نقصان و کمال / هست دایم در ترقی و زوال

Auch Seele und Leib, von Mangel zur Vollkommenheit, sind stets im Aufstieg und im Verfall.

لاجرم بس ره که پیش آمد پدید / هر یکی بر حد خویش آمد پدید

Daher sind viele Wege erschienen; jeder erschien nach seinem eigenen Maß.

Das Tal der Genügsamkeit

بعد ازین وادی استغنا بود / نه درو دعوی و نه معنی بود

Danach kommt das Tal der Genügsamkeit; in ihm ist weder Anspruch noch Sinn.

می‌جهد از بی‌نیازی صرصری / می‌زند بر هم به یک دم کشوری

Aus der Bedürfnislosigkeit springt ein Sturmwind; in einem Atemzug schlägt er ein Land zusammen.

هفت دریا یک شمر اینجا بود / هفت اخگر یک شرر اینجا بود

Sieben Meere sind hier ein einziger Schluck; sieben Gluten sind hier ein einziger Funke.

هشت جنت نیز اینجا مرده‌ایست / هفت دوزخ همچو یخ افسرده ایست

Die acht Paradiese sind hier ein totes Ding; die sieben Höllen sind wie gefrorenes Eis.

هست موری را هم اینجا ای عجب / هر نفس صد پیل اجری بی سبب

Selbst eine Ameise hat hier — o Wunder — in jedem Atemzug hundert Elefanten als Lohn, ohne Grund.

Das Tal der Einheit

بعد از این وادی توحید آیدت / منزل تفرید و تجرید آیدت

Danach kommt das Tal der Einheit zu dir, die Station der Vereinzelung und Entblößung.

رویها چون زین بیابان درکنند / جمله سر از یک گریبان برکنند

Wenn die Gesichter aus dieser Wüste gezogen werden, werden alle Häupter aus einem Kragen gezogen.

گر بسی بینی عدد، گر اندکی / آن یکی باشد درین ره در یکی

Ob du viele an Zahl siehst oder wenige, das Eine ist hier, im Einen.

چون بسی باشد یک اندر یک مدام / آن یک اندر یک، یکی باشد تمام

Da viele immerdar eins im einen sind, ist jenes eine im einen ein vollkommenes Eins.

نیست آن یک کان احد آید ترا / زان یکی کان در عدد آید ترا

Es ist nicht jenes Eine, das dir als das Einzige kommt; es ist jenes Eine, das dir in der Zahl kommt.

چون برونست از احد وین از عدد / از ازل قطع نظر کن وز ابد

Da Er jenseits des Einzigen ist und dieser in der Zahl, schneide den Blick von Ewigkeit und von Immer ab.

چون ازل گم شد، ابد هم جاودان / هر دو را کی هیچ ماند در میان

Wenn die Ewigkeit verloren ist, ist auch das Immer dahin; wie könnte von beiden etwas dazwischen bleiben?

چون همه هیچی بود هیچ این همه / کی بود دو اصل جز پیچ این همه

Da alles Nichts ist, ist dies alles Nichts; wie gäbe es zwei Prinzipien außer dem Gewinde von alledem?

Das Tal der Verwirrung

بعد ازین وادی حیرت آیدت / کار دایم درد و حسرت آیدت

Danach kommt das Tal der Verwirrung zu dir; dein Werk ist immerdar Schmerz und Reue.

هر نفس اینجا چو تیغی باشدت / هر دمی اینجا دریغی باشدت

Hier ist jeder Atemzug dir wie ein Schwert; hier ist jeder Augenblick dir ein Seufzer des Bedauerns.

آه باشد، درد باشد، سوز هم / روز و شب باشد، نه شب نه روز هم

Es gibt Ach, es gibt Schmerz, es gibt auch Brennen; es gibt Tag und Nacht, und weder Nacht noch Tag.

ازبن هر موی این کس نه به تیغ / می‌چکد خون می‌نگارد ای دریغ

Aus der Wurzel jedes Haares dieses einen — nicht durch ein Schwert — tropft Blut und schreibt: 'O weh!'

آتشی باشد فسرده مرد این / یا یخی بس سوخته از درد این

Er ist ein gefrorenes Feuer, dieser Mann, oder ein Eis, von diesem Schmerz durchgebrannt.

مرد حیران چون رسد این جایگاه / در تحیر مانده و گم کرده راه

Wenn der verwirrte Mann diesen Ort erreicht, bleibt er in Verwirrung und hat den Weg verloren.

هرچ زد توحید بر جانش رقم / جمله گم گردد از و گم نیز هم

Was immer die Einheit auf seine Seele schrieb, alles entschwindet ihm — und entschwindet nochmals.

گر بدو گویند مستی یا نه‌ای / نیستی گویی که هستی یا نه‌ای

Sagt man ihm: 'Bist du trunken oder nicht?', sagt er: 'Ich bin nicht — bist du es, oder nicht?'

VADI-FAGHR/SH1

Das Tal der Armut

بعد ازین وادی فقرست و فنا / کی بود اینجا سخن گفتن روا

Danach kommt das Tal der Armut und Vernichtung; wie kann hier zu sprechen erlaubt sein?

عین وادی فراموشی بود / لنگی و کری و بیهوشی بود

Es ist das eigentliche Tal der Vergessenheit, der Lahmheit, Taubheit und Ohnmacht.

صد هزاران سایهٔ جاوید تو / گم شده بینی ز یک خورشید تو

Du wirst hunderttausend ewige Schatten von einer einzigen Sonne von dir verloren sehen.

بحرکلی چون بجنبش کرد رای / نقشها بر بحر کی ماند بجای

Wenn das Allmeer beschließt, sich zu bewegen, wie sollten die Bilder auf dem Meer bleiben?

هر دو عالم نقش آن دریاست بس / هرک گوید نیست این سوداست بس

Beide Welten sind nur ein Bild jenes Meeres; wer sagt, es sei nicht — das ist nur Wahn.

Die dreißig Vögel

جان آن مرغان ز تشویر و حیا / شد حیای محض و جان شد توتیا

Die Seelen jener Vögel wurden aus Scham und Scheu lauter Scham, und die Seele wurde Augenschminke.

چون شدند از کل کل پاک آن همه / یافتند از نور حضرت جان همه

Als sie alle vom All des Alls rein geworden waren, fanden sie alle Leben aus dem Licht der Gegenwart.

باز از سر بندهٔ نو جان شدند / باز از نوعی دگر حیران شدند

Wieder wurden sie Seelen vom Beginn einer neuen Knechtschaft; wieder wurden sie auf andere Weise verwirrt.

کرده و ناکردهٔ دیرینه شان / پاک گشت و محو گشت از سینه‌شان

Ihr altes Tun und Nichttun wurde rein und aus ihrer Brust getilgt.

آفتاب قربت از پیشان بتافت / جمله را از پرتو آن جان بتافت

Die Sonne der Nähe strahlte von ihrem Antlitz; von ihrem Strahl erglänzten ihnen allen die Seelen.

هم ز عکس روی سیمرغ جهان / چهرهٔ سیمرغ دیدند از جهان

Vom Widerschein des Antlitzes des Simurgh auf der Welt sahen sie das Antlitz des Simurgh aus der Welt.

چون نگه کردند آن سی مرغ زود / بی‌شک این سی مرغ آن سیمرغ بود

Als jene dreißig Vögel hinsahen, sogleich, waren diese dreißig Vögel ohne Zweifel jener Simurgh.

در تحیر جمله سرگردان شدند / باز از نوعی دگر حیران شدند

In Verwirrung wurden sie alle umherirrend; wieder wurden sie auf andere Weise verwirrt.

خویش را دیدند سیمرغ تمام / بود خود سیمرغ سی مرغ مدام

Sie sahen sich selbst als den vollkommenen Simurgh; ja, der Simurgh war immerdar die dreißig Vögel.

چون سوی سیمرغ کردندی نگاه / بود این سیمرغ این کین جایگاه

Wenn sie zum Simurgh blickten, war dieser Simurgh dieser Ort hier.

ور بسوی خویش کردندی نظر / بود این سیمرغ ایشان آن دگر

Und blickten sie auf sich selbst, war dieser Simurgh sie selbst, das andere.

ور نظر در هر دو کردندی بهم / هر دو یک سیمرغ بودی بیش و کم

Und blickten sie auf beide zusammen, waren beide ein Simurgh, mehr oder weniger.

چون شما سی مرغ اینجا آمدید / سی درین آیینه پیدا آمدید

Da ihr als dreißig Vögel hierher kamt, erscheint ihr zu dreißig in diesem Spiegel.

گر چل و پنجاه مرغ آیید باز / پرده‌ای از خویش بگشایید باز

Kämt ihr wieder als vierzig oder fünfzig Vögel, würdet ihr wieder einen Schleier von euch heben.

ما به سیمرغی بسی اولیتریم / زانک سیمرغ حقیقی گوهریم

Wir sind des Namens Simurgh weit würdiger, denn wir sind der wahre Edelstein des Simurgh.

محو ما گردید در صد عز و ناز / تا به ما در خویش را یابید باز

Werdet in Uns in hundert Ehren und Zierden vernichtet, damit ihr in Uns euch selbst wiederfindet.

محو او گشتند آخر بر دوام / سایه در خورشید گم شد والسلام

Zuletzt wurden sie in Ihm immerdar vernichtet; der Schatten verlor sich in der Sonne — und Friede.

تا که می‌رفتند و می‌گفت این سخن / چون رسیدند و نه سر ماند و نه بن

Indem sie gingen und diese Worte sprachen, als sie ankamen, blieb weder Haupt noch Grund.

لاجرم اینجا سخن کوتاه شد / ره رو و رهبر نماند و راه شد

Darum wird die Rede hier kurz; der Wanderer und der Führer blieben nicht — und es ward der Weg.

Der Epilog des Dichters

کردی ای اعطار بر عالم نثار / نافهٔ اسرار هر دم صد هزار

O Attar, du hast über die Welt in jedem Atemzug hunderttausend Moschusbeutel der Geheimnisse gestreut.

از تو پر عطرست آفاق جهان / وز تو در شورند عشاق جهان

Von dir sind die Horizonte der Welt voll Duft; von dir sind die Liebenden der Welt in Aufruhr.

گه دم عشق علی الاخلاق زن / گه نوای پردهٔ عشاق زن

Bald hauche die Weise der Liebe auf die Gemüter, bald schlage die Melodie des Schleiers der Liebenden an.

شعر تو عشاق را سرمایه داد / عاشقان را دایم این سرمایه داد

Deine Dichtung gab den Liebenden ihr Kapital; immerdar gab sie den Liebenden dies Kapital.

ختم شد بر تو چو بر خورشید نور / منطق الطیر و مقامات طیور

Auf dir besiegelt, wie das Licht auf der Sonne, ist Die Sprache der Vögel und die Stationen der Vögel.

از سر دردی بدین میدان درآی / جان سِپُر زار و بدین دیوان درآی

Tritt aus der Tiefe des Schmerzes in dieses Feld; gib die Seele elend hin und tritt in diesen Hof.

در چنین میدان که شد جان ناپدید / بل که شد هم نیز میدان ناپدید

In einem solchen Feld, wo die Seele unsichtbar ward — ja, wo auch das Feld unsichtbar ward.

گر نیایی از سر دردی درو / روی ننماید ترا گردی درو

Kommst du nicht aus der Tiefe des Schmerzes hinein, zeigt dir nicht ein Stäubchen sein Antlitz.

Colophon

Original: Farid ad-Din Attar, *Mantiq al-Tayr* (um 1177), persisch; Text nach der Ganjoor-Ausgabe (ganjoor.net), gemeinfrei.

Deutsche Studienübersetzung: neu für diese Ausgabe, 2026; keine veröffentlichte Übersetzung.

Die Auswahl umfasst 93 Doppelverse in zwölf Stationen; der vollständige persische Text (4.697 Doppelverse) liegt in der Edition bei.

Lizenz: persischer Text gemeinfrei; Übersetzung und Satz CC BY-SA 4.0.